

Апсуа бызшәа атест

еибаркызыккызуан. Атааца рѣы сара ахахѣ гѣы змоу хѣа сыпъхъазан, шамахамзар, саныхѣычызггы сылабырз уаѣы имбацыт, аха ара исзымычхайт, сарггы снарыдгылеит, сгѣы стасуа.

Абас лыбырзышала ргѣы рданы, дасу рыѣоныкакѣа рышка ихынхѣит, ирызго рыматѣа аашытыхны, агаѣахы идѣыкѣларц.

Зеггы иаадыруеит, абыржѣы хѣагылар, наунагза хыхымаара хашдѣыкѣло. Ушытахъка уаха хынхѣышыа анумам, уапъхъака умѣа узкѣыло цкъа ианузымдыруа, о, злыпъха хѣура, дышпъарыцхахо ауаѣы мыжда!

4. Азцаара атак ашѣт:

Изѣымтада ароман «Ацынтѣарах»?

а) Б. Шынкѣба. б) Д. Гѣлиа. в) И. Тарба.

5. Азцаара атак ашѣт:

Аублаа жѣлар ртоурых акынтѣ иарбан аамтоу дзыхцѣажѣо автор?

а) атынчра. б) амхапъырра. в) аиааира.

6. Атекст акынтѣ игѣылжѣаа:

Ароман афырхатца ипъеипъш дышпъазхѣыцуа?

.....

.....

.....

.....

Шѣыхшыѣ азышытны атекст шѣапъхъа:

Рапъхъазатѣи апъсуа драматург Самсон Чанба ибиография

Самсон Кѣагѣ-ипъа Чанба диит 1886 шыкѣса, рашѣарамза 18 рзы, Очамчыра араион Атара акытан, анхаѣы итаацѣараѣы.

Самсон даныхѣычыз инаркны, игѣырцкѣыл бзиан, чыдала дрызѣлымхан ажѣлар рашѣакѣа, ражѣабжъкѣа, рлакѣкѣа.

1893 шыкѣсазы Самсон Чанба дталеит Драндатѣи ауахѣаматѣ школ. Уи ашытахъ иагъа ауадаѣракѣа ибазарггы, Самсон иаб илшеит ичкѣын Акѣатѣи Ашыхаруаа рышкол итатара.

Кѣѣиарала Ашыхаруаа рышкол даналга, Самсон Чанба дрышытуеит Кѣтешытѣи акытанхамѣатѣ школ ахъ.

Самсон Чанба аус иуан рцаѣыс Кѣтол акытаѣы. Арцаѣы изанаат ала аршахатга ахымамыз азы, ихы дакѣитыртѣит.

Убри ашытахъ Самсон Чанба далгеит Кѣтешытѣи арцаѣратѣ семинариа. Самсон Чанба аус иуан иеуеипъшым атакпъхыкѣара змаз аусхѣартакѣа рѣы: Апъсны атара аус азы Жѣлар р-Коммиссориат аѣы, Апъсны Ацентртѣ Нагзаратѣ Комитетаѣы, Апъсны ашѣкѣыѣѣѣа Райдгылаѣы. Иара убас акраамта агазет «Апъсны Капъшь» редакторс даман. 1937 шыкѣсазы жѣлар раѣаѣа еицаркѣакѣаз аускѣа ирыхъаны дтахѣит.

1919 шыкѣсазы агазет «Апъсны» ианитеит Самсон Чанба ипоема «Ашыха тыпъха», идрама «Амхапъыр».

1923 шыкѣсазы итытцит ипиеса «Апъсны Ханым».

Иажѣабжъкѣа иаарылукаартѣ икоуп «Агѣак ашѣа», «Ыы, аллах, аллах!», «Сабду ихѣыштаара ахахѣ». Ипрозатѣ ѣымтакѣа иреипъшуп хѣа ипъхъазоуп аповест «Сеидык».

Самсон Чанба рапъхъа иргыланы дыдраматургуп, илагала дууп апрозаѣггы. Ирацѣам, аха имоуп акрызцазкуа апоезиатѣ пътамтакѣаггы.

Самсон Чанба ихъз ахуп Апъсуа ахѣынткарратѣ драматѣ театр.

7. Азцаара атак ашэт:

Дызустада Самсон Чанба?

- а) еицырдыруа шәахәафуп. б) аҕсуа спортсменуп. в) аҕсуа драматургуп.

8. Азцаара атак ашэт:

Данбаии, насгы дабаии С. Чанба?

- а) 1886 ш. Аҕара ақытан. б) 1874 ш. Уарча ақытан. в) 1902 ш. Кәтол ақытан.

9. С. Чанба ижәдыруа ифымтак ахыз шәхәа?

.....

.....

.....

.....

Шәыхшыа азышәтны атеқст шәаҕхәа:

Ажәи, Аәи, Алеи реимак

Ажәи, Аәи, Алеи енак ажәа еимаркит. Ажәас иеимаркызгы абри ауп: аҕшәма хара хахьтә иаха бзиа ийбауа иарбану рхәан, абри акны рхәатәкәа еикәымшәеит.

– Зеггы реихазагы аҕшәма бзиа ийбауа сара соуп! – ахәеит Аәы. – Избан хәа шәтаауазар, сизыцәафәоит, сизчалцуеит, сизырашәоит, цъара дцарц аниҕахуггы, скәакәа дныкәртәаны, иахытахыу дызгоит, сара сакәымзар, еиҕахәарак иоуамызт!

– Башоуп иухәауа, – ҕаанатит Ажә, – аҕшәма шәара зеггы шәеиха бзиа сибоит сара. Сара сыҕсы таны хыш-хыртәы игсырхауам, сара сакәымзар итаацәагы иаргы амла иагауан...

– Мамоу, зеггы шәыткыысгы сара соуп аҕшәма бзиа ийбауа! – ирыманацит Ала. – Уахи-е ни хәа иааилымхзакәа сыкәгыланы, иара ифны-игәара, ирахә-ишәахә зеггы сыхьчоит, сара сакәымзар, шыта иаҕырааны аҕычцәа деимыртәахызаарын иара.

Арт реимак аҕшәма иахаит.

– Шәакәыт ажәа аймакра! – ихәеит иара, – шәара зеггы шәыда сара схәартам, доусы шәтыҕкәа рыкны шәыбзиоуп, еиҕу-еицәоу шәыкам.

А. М. Чочуа

10. Азцаара атак ашэт:

Еимаркәеи Ажәи, Аәи, Алеи?

- а) афатә еимаркәеит. б) атыҕ еимаркәеит. в) аҕшәма дара ркынтә зеггы реиха бзиа иибода.

11. Азцаара атак ашэт:

Аҕшәма зеггы реиха сара бзиа сибоит хәа аәы агәы изаанагеи?

- а) избанзар ифны-игәара, ирахә-ишәахә зеггы сыхьчоит.
б) избанзар сцәафәоит, срашәоит, дныкәызгоит.
в) избанзар хыш-хыртәы игсырхауам.

12. Азцаара атак ашэт:

Аҕшәма зеггы реиха сара бзиа сибоит хәа ажә агәы изаанагеи?

- а) избанзар ифны-игәара, ирахә-ишәахә зеггы сыхьчоит.
б) избанзар сцәафәоит, срашәоит, дныкәызгоит.
в) избанзар хыш-хыртәы игсырхауам.

**13. Атеқст акынтө игәылжәә:
Ағшәма атакс икайцеи?**

.....

.....

.....

.....

Шәыхшығ азышьтны ажәеинраала шәағхьа:

**Исхароузеи
Ашәа**

Лассы-лассы бысгәалашәоит
Шака схәыцра балоузеи!
Амацәыс еигъш бысғәалашәоит
Шака ба блашароузеи!
Бзиа бызбоит, ишғасхәари,
Уаха хәашьас иамоузеи?
Ба бғы исымхәар иабасхәари,
Ишсабхәара, исхароузеи?

Аағын ааит! Иғшзарахеит!
Амш шака иғхароузеи!
Бысзалымхуа сгәы балахеит.
Ишғазури, исхароузеи?

Ашәткәа фәлеит ибыбышза
Шьыри, шака иғшзароузеи!
Ғхьызла бызбоит схы анықәстәо
Ишғасхәари, исхароузеи?
Быда ихәартам сығстазаара
Ишғазури, бхәароузеи?
Ба боуп, сымыш, са смазара,
Ихәа, мшәан, исхароузеи?

14. Азцаара атак ашәт:

Изғымтада абри ажәеинраала?

а) А. Лашәриа. б) В. Амаршьан. в) К. Чачхалиа.

15. Азцаара атак ашәт:

Абри ажәеинраала зызкуи?

а) аиғызара иазкуп. б) абзиабара иазкуп. в) аамта гашья иазкуп.

16. Азцаара атак ашәт:

Ари ажәеинраалағы апоет иарбан аамтоу дзыхцәажәо?

а) азын. б) ағхын. в) аағын.

Шәхшә азышты атект шәәһә:

Абжас-цәә шәә (Ш. Руставели ипоема аиәә) Ах Ростеван иажәабж

Арабтәыла дыкан иразы, згәы тбааз, ииашаз, ирыцхашьафыз, ибарақьатыз, цәә змамыз ар змаз, ифәбәаз аибашьа ах Ростеван, уи диман цәә затәык – иблакыгаз ахафымра Тинатин. Уи лыпшзара, лгәыкра, лнеишья-ааишья зегьы аршанхон.

Насып ду змаз иакәын Ростеван, аха аамта цеит, ах дәжәит.

Зны Ростеван авазирцәә ааипшьян, иреихәеит:

– Сажәит, икалап ирласны сыпсыр, сыпсы танаты истахуп сыпшә Тинатин хәынтқарс дкастарц.

Ах дзыргәамцуаз авазирцәә изаацәәуп хәә ирыпшьязеит, избанзар Ростеван анкәеипш кәышрыла хадара азиуан ихәынтқарра, насгы иара зыхьз хара инафхьаз еибашьын, аха мап хәә ахәара рызиатәамшьеит, иакәшахатхеит. Урт Тинатин дырехәаны ирхәеит: дшыпшхәысугьы, илылшоит ахра кәышрыла иныкәылгарц. «Алым иахшаз алымуп, уи иапсызаргы, иабызаргы».

17. Азцаара атак ашәт:

Ари ажәабж зызкуи?

а) аибашья амч. б) Тинатин хәынтқарс лыкатцара шыртахыз. в) ажәлар рынасып иазкуп.

18. Азцаара атак ашәт:

Дызустадаз Ростеван?

а) ах иакәын. б) дыпрезидентын. в) двазирын.

19. Азцаара атак ашәт:

Автор Тинатин дышпшхәыцәәжәә?

а) ахафымра леипш. б) афырпшхәыс леипш. в) ииашаз леипш.

20. Азцаара атак ашәт:

Авизирцәә ах иажәә ишпшазныкәеи?

а) уамашәа ирбеит, аха иакәшахатхеит.

б) уамашәа ирбан, мап ацәыркит.

в) ах иажәә иакәфрымтит.

21. Абар, ижәдырузар иаанаго?

Ииашоу атак иалшәх:

Адуinei зкәу зегь
Зда ихәартам
Аха адуinei икәу
Блала ирбартам

а) ахауа. б) амра. в) амза.

22. Ииашоу атак иалшэх:

Акэцбал дузам,
Ихэычуп.
Аха аоныцка
Рашыла итэуп

а) ашымха. б) аха. в) акакан.

23. Ииашоу атак иалшэх:

Еизыразны
Ианаайдтэало
Ажэабжь уархэоит
Ажэа – ажэала

а) анбанкэа. б) ахэычкэа. в) атцлакэа.

24. Ииашоу вариант иалшэх:

а) сара багъхэоит. б) ура сагъхэоит. в) лара дагъхэоит.

25. Ииашоу атак иалшэх:

Сара а) быстудентуп.
б) систудентуп.
в) дыстудентуп.

26. Ииашоу атак иалшэх:

Сахэшьа а) дыгъшзоуп.
б) игъшзоуп.
в) угъшзоуп.

27. Ииашоу атак иалшэх:

Агъсыз а) изсоит.
б) иныкэоит.
в) игъыруеит.

28. Абри ахэоу акынтэ игэылжэаа азыххэа:

Сара иахъа шаанза сгылеит.

.....

29. Абри ахэоу акынтэ игэылжэаа азхэа:

Абна халсны хэхьцоз атцаракэа еикэфыртуан

.....

30. Абри ахэоу акынтэ игэылжэаа азыххэа:

Сара сыгъсадггыл бзиа избоит.

.....

31. Абарт ахэоукэа ркынтэ ииашаны ишьакэгылоу ахэоу иалшэх:

а) Агъсны Акэа ахтныкалакь ауп. б) Агъсны ахтныкалакь Акэа ауп.

32. Абарт ахэоукэа ркынтэ ииашаны ишыакэгылоу ахэоу иалшэх:

- а) Сцалоит амшын ахь шыжьыла сара. б) Шыжьыла сара амшын ахь сцалоит.

33. Акатарба ииашоу аформафы ишэыргыл:

Сареи сөзыей аҕсуа бызшэа (сцоит).

.....

34. Акатарба ииашоу аформафы ишэыргыл:

Дара зегы ара (дынхоит).

.....

35. Азцаара атак ашэт:

Абарт акатарбакэа ркынтэ руа иарбан мапкратэ аформа змоу?

- а) стэоуп. б) исхэазом. в) сгылоуп.

36. Ииашоу атак иалшэх:

Ари ахэамта цакыс иамои?

Ахшыөи атцарей ейбытазар нас иматэахэуп (Д. Гэлиа).

- а) аҕар раазара кыр атахуп. б) атцара хшыөда амч амазам.

37. Ииашоу атак иалшэх:

Ари ахэамта цакыс иамои?

Егъа уҕаргы узара узахыҕом.

- а) иулшо аха иузыкацом. б) аспорт аҕы аиааира.

38. Абри ахэоу аҕы иарбан аамтои акатарба иаанарҕшуа?

Сандуи сабдуи ақытараҕы инхоит.

- а) уажэтэи. б) ииасхьоу. в) икалаша.

39. Абри ахэоу аҕы иарбан аамтои акатарба иаанарҕшуа?

Иара ауниверситет далгеит.

- а) уажэтэи. б) ииасхьоу. в) икалаша.

40. Абри ахэоу аҕы иарбан аамтои акатарба иаанарҕшуа?

Уатцашьтахь сырцаҕы адца ситоит.

- а) уажэтэи. б) ииасхьоу. в) икалаша.

Ахәшьаратара асхема

1. ...1862 шыкәсазы аурыс генерал, атцарауаф П. Услар итижыит аҕсуа бызшәа иазкны атцаратә усумта. Иара убри ашыкәсан аурыс алфавит шыатас иатаны еикәиршәеит раҕхьазатәи аҕсуа нбан. ----- 2
2.в ----- 2
3.в ----- 2
4.а ----- 2
5.б ----- 2
6. ... «Зеггы иаадыруеит, абыржәы хәагылар, наунагза хәхымаара хәшдәыкәло. Ушьтахька уаха хынхәышьа анумам, уаҕхьаҕа умәа узкәыло цкәа ианузымдыруа, о, злыҕха хаура, дышҕарыцхахо ауағы мыжда!» ----- 2
7.в ----- 2
8.а ----- 2
9. ...«Ашьха тыҕха», «Аҕсны Ханым», «Агәаҕ ашәа», «Ыы, аллах, аллах!», «Сабду ихәыштаара ахахә», «Сеидык» – абарт аҕцамтакәа руакы. ----- 2
10.в ----- 2
11.б ----- 2
12.в ----- 2
13. ...« – Шәакәытц ажәа аймакра! – ихәеит иара, – шәара зеггы шәыда сара схәартам, доусы шәтыҕкәа рыҕкны шәыбзиоуп, еиҕьу-еицәоу шәыҕкам». ----- 2
14.в ----- 2
15.б ----- 2
16.в ----- 2
17.б ----- 2
18.а ----- 2
19.а ----- 2
20.а ----- 2
21.а ----- 2
22.в ----- 2
23.а ----- 2

24.В	2
25.б	2
26.а	2
27.а	2
28.Сара	2
29.еикәҗыртуан	2
30.Сара	2
31.б	2
32.б	2
33.ХҖОИТ	2
34.ИНХОИТ	2
35.б	2
36.б	2
37.а	2
38.а	2
39.б	2
40.В	2